

کسب مهارت روخوانی مهم‌ترین هدف آموزش قرآن است

گفت‌وگو: معصومه دیودار

سرآغاز

قرآن کریم پیام روشن الهی است که همه‌ی انسان‌ها را به راستی و رستگاری دعوت می‌کند. از صدر اسلام تاکنون، آموزش این پیام جاودانه الهی، از مهم‌ترین هدف‌های تعلیم و تربیت در میان مسلمانان بوده است. در کشور ما نیز، به اقتضای جایگاه دین اسلام در فرهنگ مردم ایران و جایگاه ویژه‌ی قرآن در معارف اسلامی، باید آموزش قرآن مورد توجه همگان باشد تا شرایط مساعد برای تحقق اهداف این آموزش فراهم آید.

از این‌رو در قرآن در میان درس‌های گوناگون دوره‌های تحصیلی، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. چنان‌که اهمیت تدریس قرآن در حدیث «خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ» (بهترین شما کسی است که قرآن را تعلیم گیرد و تعلیم دهد)، به وضوح آمده است.

از آغاز سال تحصیلی ۹۰-۹۱ و با اجرای طرح هم‌سو سازی کتاب‌های درسی با برنامه‌ی درسی ملی، در اهداف، اجزا و عناصر برنامه‌های درسی کتاب‌های دوره‌ی ابتدایی تغییراتی ایجاد شد. کتاب قرآن پایه‌ی دوم نیز توسط مؤلفان بازنگری شد و نتیجه‌ی آن کتابی است که در سال تحصیلی ۹۲-۹۱ در این پایه تدریس می‌شود.

در این گفت‌وگو با نظرات و توضیحات کارشناسان و مؤلفان این کتاب بیشتر آشنا می‌شوید. گروه کارشناسان و مؤلفان کتاب درسی آموزش قرآن پایه‌ی دوم متشکل از: آقایان ابوالفضل انوشه‌پور، غلام عباس سرشورخراسانی، سید مهدی سیف، مسعود تهرانی فرجاد، حسن فلاح، مسعود وکیل، رضا نباتی و خانم‌ها الهه ستوده و منصوره سید صالحی است.

بخش داریم که شامل تمرین روخوانی و روان‌خوانی سوره‌ی جلسه‌ی قبل برای تثبیت یادگیری آن و تدریس قاعده‌ی جدید است. برای مثال، سوره در یک جلسه

• معلم کلاس دوم باید با روش صحیح اشاره به بخش‌های کلمات در لوحه آشنا باشد؛ یعنی، با نشان دادن حروف و حرکت‌ها از روی لوحه‌ی قرآنی، بدون آن که آن را بخواند، از دانش‌آموزان بخواهد تا آن کلمه یا عبارت را بخش‌بخش بخوانند

تدریس می‌شود و در جلسه‌ی بعد، ابتدا تمرین و سپس پرسیده می‌شود. همچنین در کلمات، عبارات و آیه‌هایی که به‌منظور آموزش نماد «ی» آمده است که ابتدا آموزگار با استفاده از لوحه آن را به صورت بخش‌بخش آموزش می‌دهد. هنگامی که خواندن بخش‌بخش و دسته‌جمعی از روی لوحه تمام شد، از دانش‌آموزان می‌خواهد که آن را از روی کتاب درسی خود، آرام و شمرده بخوانند.

در بخش دیگری از کتاب پیام‌های قرآنی آموزش داده شده است. در واقع هدف از گنجاندن معنای این کلمات در کتاب آموزش قرآن ابتدایی این است که دانش‌آموزان به تدریج با فهم قرآن آشنا شوند. به همین منظور برخی کلمات ساده و پرکاربرد قرآن معنا شده است. این مطلب در کتاب‌های آموزش قرآن پایه‌های اول تا ششم ابتدایی آمده است.

همچنین علاوه بر پیام‌های قرآنی، برای ایجاد و تقویت علاقه‌ی دانش‌آموزان به یادگیری قرآن کریم، داستان‌های قرآنی نیز در کتاب درسی آمده است.

• آیا در آموزش مهارت روخوانی به تمرین و پرسش و تعمیق یادگیری توجه شده است؟
○ علاوه بر آن چه گفته شد،

تمرین‌هایی نیز برای تثبیت مهارت خواندن، در کتاب هست که در قالب‌های گوناگون ارائه شده است. تمرین‌هایی که برای روخوانی سوره انجام می‌شود و تمرین‌هایی که در بخش قواعد آورده شده‌اند.

تدریس و تمرین روخوانی به این گونه است که معلم در جلسه‌ی اول سوره‌ی جدید را به‌وسیله‌ی لوحه و سپس نوار تدریس می‌کند و آن‌گاه از دانش‌آموزان داوطلب سؤال می‌کند، همین کار در جلسه‌ی بعدی نیز تکرار می‌شود و معلم تلاش می‌کند از همه سؤال کند. این روش دربار‌ی تدریس و تمرین نوار آموزشی نیز صادق است.

تمرین‌هایی نیز در بخش قواعد آمده است که باید از روی لوحه، بخش‌خوانی شوند. نکته‌ی مهم در این‌جا غیرمستقیم بودن آموزش قواعد است. یعنی این که

به جای آموزش قواعد در ابتدای کلاس، در حین تدریس و تمرین خواندن سوره و عبارات قرآنی، به دانش‌آموزان آموزش داده می‌شود.

• هدف از سوره‌های بخش «قرآن در تابستان» چیست؟
آیا دانش‌آموزان این سوره‌ها را می‌خوانند؟

○ به موضوع خوبی اشاره کردید. در انتهای کتاب آیاتی در بخش قرآن در تابستان آورده شده است که فقط مخصوص تابستان نیست، بلکه معلمان می‌توانند پس از چند بار تمرین از لوحه و نوار آموزشی، دانش‌آموزان را به «خواندن متن‌های جدید» تشویق کنند. خواندن مکرر مجموعه‌ی ثابتی از کلمات و عبارات قرآنی سبب کاهش دقت دیداری دانش‌آموزان می‌شود. بنابراین تکرار بیش از

ویژه‌نامه‌ی هم‌سوسازی برنامه‌ها و کتاب‌های درسی پایه‌ی دوم ابتدایی با برنامه‌ی درسی ملی جمهوری اسلامی ایران

ضمیمه

هم‌سوسازی

***مهم‌ترین چالش آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی ناتوانی برخی آموزگاران در رفع اشکالات روخوانی دانش‌آموزان است. این افراد باید:**

✓ اول این که: خودشان واجد مهارت روخوانی و روان‌خوانی حداقل کتاب درسی باشند.

✓ دوم این که: بدانند که مهم‌ترین هدف آموزش این درس در دوره‌ی ابتدایی کسب مهارت خواندن قرآن به‌وسیله‌ی دانش‌آموزان است.

✓ سوم این که: با روش آموزش روخوانی با استفاده از لوحه‌های آموزشی کاملاً آشنا باشند.

✓ چهارم این که: از ابتدای سال به‌دنبال تحقق این هدف تربیتی - مهارتی باشند که با چه سازوکاری می‌توان خواندن روزانه‌ی قرآن را در دانش‌آموزان تقویت کنند.

حد خواندن یک سوره، به تقویت مهارت روخوانی دانش‌آموزان کمک نمی‌کند، بلکه روان‌خوانی آنان را تثبیت می‌کند. این نکته مهم است که اگر معلم می‌خواهد مهارت روخوانی در دانش‌آموزان تقویت شود، باید بکوشد همواره دانش‌آموزان را به روخوانی متن‌های جدید تشویق کند. این متن‌های جدید در بخش قرآن در تابستان آورده شده است. پیشنهاد می‌شود هنگامی که معلمان با وقت اضافه در کلاس خود روبه‌رو می‌شوند به بخش قرآن در تابستان مراجعه کنند و به تمرین روخوانی آن بپردازند. معلم از ابتدای سال می‌تواند به این بخش رجوع کند. این کار هم به جذابیت کلاس و هم بر تعمیم مهارت روخوانی قرآن کمک می‌کند. به این ترتیب معلمان به تدریج رشد و ارتقای توانایی خواندن قرآن را در دانش‌آموزان خود خواهند دید.

● هدف از گنجاندن پیام‌های قرآنی در کتاب درسی چیست؟

○ مهم‌ترین هدف پیام قرآنی این است که مهارت تفکر در دانش‌آموزان تقویت شود. این در حالی است که معلمان به این بُعد از کار کمتر توجه می‌کنند. آن‌ها هنگامی که به پیام قرآنی می‌رسند، به‌جای آن که دانش‌آموزان را به مهارت تفکر وادار کنند و مهارت گفت‌وگو و ابراز نظر و عقیده را

است و نه یک نگاه سیره‌ای. نگاه سیره‌ای هدف درس دینی است و نگاه تاریخی هدف درس تاریخ است. درس قرآن صرفاً از داستان‌ها برای ایجاد تنوع و جذابیت و آشنایی با ویژگی‌ها و مطالب مختلف قرآن استفاده می‌کند.

معلمان عزیز سعی کنند در گفتن داستان‌ها، حدود زمان بیان داستان را رعایت کنند. اختصاص حداکثر ۱۵ دقیقه از زمان تدریس به داستان کافی است تا دانش‌آموزانی که به این حوزه از قرآن علاقه‌مند هستند، تشویق شوند. بهتر است بیشترین زمان آموزش قرآن در کلاس به تقویت مهارت خواندن قرآن اختصاص داده شود.

● در مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش، چند ساعت در هفته برای تدریس قرآن پایه‌ی دوم ابتدایی در نظر گرفته شده است؟

○ در مصوبه‌ی شماره‌ی ۸۴۴ شورای عالی آموزش و پرورش گفته شده است، مدیران مدارس و معلمان باید در برنامه‌ی هفتگی دانش‌آموزان پایه‌ی اول دو جلسه و در پایه‌های دوم تا ششم ابتدایی، سه جلسه در هفته به آموزش قرآن اختصاص دهند. این مصوبه در سال ۱۳۹۰ اجرائی شد، ولی گویی مدیران و معلمان برخی مدارس به این افزایش توجه کافی ندارند.

● آیا کتابی که نوشته‌اید، راهنمای معلم دارد؟ در آن به چه نکاتی توجه شده است؟

○ بله. کتاب «راهنمای معلم» (کد ۵۸/۱) و کتاب «راهنمای معلم در ارزش‌یابی توصیفی» پایه‌های اول تا سوم (کد ۵۲/۵) و کتاب مبانی و روش آموزش قرآن دوره‌ی ابتدایی» (کد ۶۰۱۱) سه کتابی هستند که معلمان را در تدریس و ارزش‌یابی

کتاب آموزش قرآن پایه‌ی دوم ابتدایی کمک می‌کنند. کتاب آخر به شکل لوح فشرده و نرم‌افزار نیز عرضه شده است. اعتقاد ما بر آن است معلمی که این کتاب را تدریس می‌کند، تازه کار نیست و اطلاعات لازم را درخصوص چگونگی روش تدریس دارد. از این رو در کتاب راهنمای معلم جدید با تفاوت‌هایی روبه‌رو هستیم

تفاوت کتاب راهنمای معلم جدید با کتاب‌های سال‌های گذشته در این است که به جای مسائل جزئی همه‌ی دروس، جزئیات یک درس به صورت نمونه و کامل ارائه می‌شود و در بقیه‌ی درس‌ها به اشاره‌های اجمالی و بیان موارد مهم و کلیدی درس بسنده شده است.

معلمان محترم برای کسب آخرین اطلاعات و نیز برقراری ارتباط با مؤلفان کتاب می‌توانند به نشانی سایت گروه قرآن که در ابتدای کتاب‌های درسی و به شرح زیر آورده شده است، مراجعه <http://quran-dept.talif.sch.ir> کنند.

● آیا برای کتاب قرآن پایه‌ی دوم ابتدایی ابزارهای آموزشی و کمک آموزشی نیز در نظر گرفته‌اید؟

○ بله. مجموعه‌ی لوحه‌های آموزش قرآن، لوح فشرده‌ی کتاب گویای دانش‌آموز، نوار معلم، کتاب راهنمای معلم، کتاب راهنمای معلم در ارزش‌یابی توصیفی، فیلم روش تدریس و نرم‌افزار آموزش قرآن، از جمله ابزارهای کمک آموزشی جنبی برای کتاب درسی قرآن در پایه‌ی دوم ابتدایی است.

● منظور شما از کتاب گویا و نوار چیست؟

○ بررسی‌ها نشان می‌دهد که امکان پخش لوح فشرده توسط دستگاه‌های

سی‌دی‌خوان و عقب و جلو کردن آن در کلاس‌های درس مشکل است، از این رو سعی می‌شود نوار صوتی قرآن در اختیار معلمان دوم ابتدایی قرار گیرد تا از طریق نوار ویژه‌ی کلاس درس، صوت قرآن برای دانش‌آموزان پخش شود. در این نوار، آیات قرآن به صورت ترتیل آموزشی و تکرار هر جمله دوبار، خوانده شده‌است.

یک لوح فشرده‌ی آموزشی نیز به صورت کتاب گویا تهیه شده است که شامل پوشه‌های صوتی تمام سوره‌ها و پیام‌های قرآنی است. این نرم‌افزار قرار است همراه با کتاب درسی توزیع شود. در این نرم‌افزار تمام کتاب درسی به صورت پوشه‌ای چند رسانه‌ای تهیه شده و دارای بخش‌های گوناگونی از جمله آموزش سوره، قواعد، تمرین و پرسش، فعالیت‌های مکمل در قالب بازی است.

● نقش لوحه در آموزش قرآن چیست؟

○ هیچ یک از ابزارهای آموزشی اهمیت و نقش لوحه‌های آموزش قرآن را ندارد. مدیران مدارس در ابتدای سال تحصیلی، لوحه‌ی آموزش قرآن هر پایه را تهیه و در اختیار آموزگاران قرار می‌دهند. هر معلم باید یک لوحه داشته باشد. هنگامی که این لوحه

در اختیار معلم قرار دارد، نیازی به نوشتن بسیاری از موارد پای تخته نیست؛ چراکه تمام نکات مهم در این لوحه نوشته شده است.

با استفاده از لوحه، دیگر ضرورتی ندارد که معلمان به کارهای فرعی و عنوان کردن مثال‌های متعدد بپردازند بلکه بیان مثال‌ها به همان اندازه که در لوحه آمده است کافی خواهد بود. تاکید بر آن است که بیشترین وقت کلاس به تمرین خواندن اختصاص یابد.

هدف آموزش از طریق لوحه، آن است که توانایی دانش‌آموزان را در خوب دیدن حروف و حرکات و صحیح خواندن آن‌ها که مهم‌ترین عامل در مهارت روخوانی قرآن است، تقویت کند و به بهترین شکل نمادهای خط قرآن (قواعد روخوانی) را به آن‌ها بیاموزاند. در واقع می‌توان گفت، هدف اصلی استفاده از لوحه این است که چشم دانش‌آموزان در تشخیص ترکیب صامت و مصوت تقویت شود.

برای استفاده از لوحه، تاکید می‌کنیم که معلمان باید روش اشاره را بلد باشند. اگر معلمان بخواهند روش اشاره را بیاموزند باید در مرحله‌ی نخست، مقدمه‌ی کتاب را بخوانند و در مرحله‌ی بعد فیلم‌های آموزشی را که به آن‌ها داده شده است،

***طبق قانون، درس قرآن باید توسط آموزگار پایه تدریس شود ولی متأسفانه در برخی از مدارس غیردولتی، معلمی جداگانه برای تدریس قرآن در نظر می‌گیرند و همین امر، سبب به‌وجود آمدن مشکلات بسیار شده است. برای مثال، در بسیاری از این مدارس، دو زنگ پشت‌سرهم را به قرآن اختصاص می‌دهند. در چنین شرایطی نه تنها دانش‌آموز از درس قرآن خسته می‌شود، بلکه ادامه‌ی این روند برای معلم نیز خسته‌کننده خواهد بود.**

مدارسی که برخلاف آیین‌نامه‌های آموزش و پرورش، معلم جداگانه برای آموزش قرآن در نظر می‌گیرند، کار غیرقانونی انجام می‌دهند و ادارات آموزش و پرورش می‌توانند با آن‌ها برخورد کنند.

***در جدیدترین مصوبه‌ی شورای عالی آموزش و پرورش نسبت به ساعات آموزش قرآن چنین بیان شده‌است که در پایه‌ی اول ابتدایی دو ساعت در هفته و در پایه‌های دوم تا ششم سه ساعت در هفته برای تدریس قرآن در برنامه‌ی هفتگی دانش‌آموزان اختصاص داده شده‌است. معلمان و مدارس موظف هستند بر این اساس، برنامه‌ی هفتگی خود را تهیه کنند. قبلاً در طول یک سال تحصیلی مجموعاً ۲۳۴ ساعت به آموزش رسمی و کلاسی قرآن اختصاص داشت اما از سال گذشته این مقدار به حدود دو برابر رسیده‌است؛ یعنی ۴۴۲ ساعت در یک سال تحصیلی. ضمن تشکر فراوان از همت شورای عالی آموزش و پرورش، امید است تمهیدات به‌گونه‌ای باشد که این مصوبات حتماً اجرا شود.**

خوب ببینند. مرحله‌ی سوم آن است که در شورای آموزگاران چگونگی اشاره کردن بر لوحه را در حضور دیگر همکاران خود اجرا کنند. برای اشاره کردن می‌توان از خط کش، چوب اشاره، خودکار یا هر ابزار دیگری استفاده کرد. ضمناً روش صحیح اشاره کردن به تفصیل کامل در ابتدای مجموعه‌ی لوحه‌های آموزشی آمده‌است. معلمان این قسمت را باید با حوصله و دقت کامل بخوانند.

هنگام استفاده از لوحه‌ی آموزشی، معلم به هیچ عنوان نباید از روی لوحه یا کتاب درسی بخواند. نباید فرازها و عبارات و کلمات را بخواند، نباید پیام قرآنی را بخواند و دانش‌آموزان تکرار کنند؛ چرا که چشم، تنها ۱۰ درصد آن چه را می‌بیند به مغز مخابره می‌کند، هنگامی که معلم از روی لوحه یا کتاب بخواند و حس شنوایی دانش‌آموز درگیر یادگیری شود، در واقع هدف اصلی استفاده از لوحه که همان تقویت مهارت دیدن است؛ محقق نخواهد شد.

خواندن لوحه عموماً به صورت جمع‌خوانی دانش‌آموزان همراه با اشاره‌ی معلم است و فردخوانی از روی کتاب انجام می‌شود. بهتر است پس از آن که از روی لوحه، یادگیری انجام شد، با روخوانی از روی کتاب، یادگیری تثبیت می‌شود. در

خواندن لوحه عموماً به صورت جمع‌خوانی دانش‌آموزان همراه با اشاره‌ی معلم است و فردخوانی از روی کتاب انجام می‌شود. بهتر است پس از آن که از روی لوحه، یادگیری انجام شد، با روخوانی از روی کتاب، یادگیری تثبیت می‌شود. در

کنند بلکه هدف اصلی، دست یافتن به مهارت خواندن قرآن است.

● معلم برای آن که بتواند به اهداف خود در تدریس قرآن دست یابد، به چه توانایی‌هایی برای تدریس این کتاب نیاز دارد؟

○ همه‌ی مسئولان آموزش و پرورش، از وزیر محترم گرفته تا خود معلمان باید به سمت حرفه‌ای شدن پیش روند. مهم‌ترین راهبرد موفقیت آموزش و پرورش در توجه حوزه‌ی ستادی به حرفه‌ای کردن معلمان است. به این معنا که معلمان ما در رشته و کار خود حرفه‌ای باشند و شخص دیگری نتواند کار آن‌ها را انجام دهند.

منظور از معلم حرفه‌ای معلمی است که اگر در پایه‌ی دوم تدریس می‌کند، تخصص تدریس همه‌ی دروس آن پایه را داشته باشد. حساسیت و دقت در این امر از اهمیت بسیاری برخوردار است. هنوز نتوانسته‌ایم به چنین جایگاهی دست یابیم؛ چراکه معمولاً به معلم به عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان برنامه‌ی درسی نگاه نمی‌شود.

معلمان باید برای تدریس درس قرآن دو نوع صلاحیت علمی یا عمومی و صلاحیت حرفه‌ای را دارا باشند. صلاحیت عمومی به این منظور است که معلم بر خواندن قرآن مسلط باشد. بزرگ‌ترین چالش ما در تدریس قرآن این است که دانش‌آموز وقتی قرآن را غلط خواند، اگر معلم در خواندن قرآن توانایی لازم را نداشته باشد، تشخیص نمی‌دهد که آن بخش اشتباه خوانده شده‌است، در نتیجه اقدامی برای رفع اشکال نمی‌کند. همین امر باعث می‌شود که اشکالات روان‌خوانی و روخوانی دانش‌آموزان رفع نشود و حتی در دراز مدت به توانمندی‌های لازم در این حوزه نیز دست پیدا نکنند.

از دیگر سو معلم باید با قرآن کریم مأنوس باشد. اگر مدام به دانش‌آموزان بگوییم، قرآن بخوانند ولی خودمان به آن عمل نکنیم با گفته‌های قرآن مغایرت دارد. قرآن می‌گوید: «لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ» چرا می‌گویید آن چه را که خود عمل نمی‌کنید.

همچنین معلم‌ها باید بدانند که به دنبال چه هدفی هستند. مهم‌ترین هدفی که در آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی و حتی در دوره‌های بالاتر تحصیلی به دنبال آن هستیم، این است که آیا آموزش قرآن منجر به انس دائمی فرد با قرآن می‌شود؟ آیا با آموزش قرآن توانسته‌ایم کاری کنیم که دانش‌آموز هر روز زندگی خود را با خواندن قرآن همراه کند؟ مثل این که به دانش‌آموزی قرائت، آداب، شرایط، قواعد و تمام اصول نماز خواندن را آموزش دهیم، اما او نماز نخواند. در نتیجه کار ما فایده‌ی لازم را نداشته‌است؛ چراکه با گذشت زمان فراموش می‌شود. مهم آن است که هدف اصلی محقق شود.

صلاحیت حرفه‌ای معلم نیز به این معناست که معلمان پایه‌ی دوم علاوه بر تسلط بر خواندن قرآن باید بر نحوه‌ی رفع اشکالات روخوانی در دانش‌آموزان اشراف داشته باشند. در واقع صلاحیت حرفه‌ای معلمی در اموری مانند برقراری ارتباط، تدوین طرح درس، ارزش‌یابی و قدرت تعامل با یادگیرنده طبقه‌بندی می‌شود.

خواهش ما از معلمان عزیز این است که دست‌کم به خواندن کتاب درسی قرآن مسلط باشند به این معنا که اگر احاطه‌ای بر تمام کتاب قرآن ندارند، حداقل به عنوان معلمی که قرآن پایه‌ی دوم را تدریس می‌کند، بر آیات و درس‌های کتاب درسی مسلط باشند.

در مقدمه‌ی کتاب درسی، دو صفحه با اولیای دانش‌آموزان و حدود هشت

صفحه با معلمان سخن گفته‌ایم. بررسی‌ها نشان می‌دهد، که اغلب معلمان، مقدمه‌ی کتاب درسی را به دقت مطالعه نمی‌کنند. در حالی که بسیاری از سؤالات آنها در همین بخش پاسخ داده شده‌است.

معلمان باید این را بدانند که حدود انتظار ما در هر یک از سرفصل‌های آموزشی چه اندازه‌است. اگر گفتیم حفظ قرآن، منظورمان حفظ کامل است یا حفظ مقدماتی و نسبی؟ اگر گفتیم روخوانی قرآن آیا بخش‌خوانی است یا شمرده‌خوانی؟ اگر گفتیم با استفاده از نوار آموزشی قرآن

دانش‌آموزان، سخت‌گیری می‌کنند در صورتی که این‌گونه نباید باشد. هدف ما در استفاده از نوار این است که در دانش‌آموزان انگیزه ایجاد کنیم و آن‌ها را به یادگیری قرآن علاقه‌مند سازیم تا ضمناً به تدریج برخی مهارت‌های زیباخوانی قرآن را نیز بیاموزیم.

● معلمان چه مدت زمانی را برای پرداختن به مهارت تثبیت و چه مدت زمانی را برای مهارت یادگیری در دانش‌آموزان اختصاص

***اولین ابزار آموزشی، لوحه‌ی آموزشی و سپس نوار آموزشی است اما با توجه به این که همیشه روخوانی مقدم بر روان‌خوانی است، معمولاً از آن غفلت می‌شود. در ابتدای امر بهتر است معلم یک سوره را از روی لوحه و با روش اشاره به دانش‌آموزان آموزش دهد و آنان به صورت بخش‌بخش بخوانند و بعد از آن نوار آموزشی سوره را برای تثبیت یادگیری پخش کند. این کلید طلایی موفقیت در آموزش مهارت روخوانی است: در مرحله‌ی اول باید از طریق تقویت مهارت دیداری (چشمی)، خواندن محقق شود و سپس در مرحله‌ی دوم، برای تثبیت یادگیری از مهارت شنیداری استفاده شود.**

تدریس شود، آیا دانش‌آموزان بعد از پخش شدن نوار آن آیات را با صوت قرائت کنند یا اگر فارسی و بالحن معمولی هم بخوانند، قابل قبول است؟ خواهش ما از معلمان این است که حدود انتظاراتی را که در مقدمه‌ی کتاب دانش‌آموز مطرح شده‌است، در نظر بگیرند

برخی معلمان با کتاب درسی قرآن به صورت تخصصی برخورد نمی‌کنند و فکر می‌کنند که تدریس این کتاب را بلد هستند، از این رو دچار سهل‌انگاری می‌شوند. از سوی دیگر برخی از معلمان دچار سخت‌گیری می‌شوند. به این معنا که برای عربی خواندن و با تجوید و صوت خواندن آیات توسط

تدریس شود، آیا دانش‌آموزان بعد از پخش شدن نوار آن آیات را با صوت قرائت کنند یا اگر فارسی و بالحن معمولی هم بخوانند، قابل قبول است؟ خواهش ما از معلمان این است که حدود انتظاراتی را که در مقدمه‌ی کتاب دانش‌آموز مطرح شده‌است، در نظر بگیرند

***مدارس علاقه‌مند و پرکار در موضوع آموزش قرآن، در آغاز سال تحصیلی، جلسهای برای اولیای دانش‌آموزان برگزار می‌کنند و معلمان همانند آن چه در جشنواره‌های تدریس انجام می‌دهند، در یک جلسه به تدریس نمادین یکی از دروس کتاب قرآن می‌پردازند. آن‌ها ضمن ارائه‌ی رهنمودهای لازم قرآنی به دانش‌آموزان با این کار در درجه‌ی اول، اولیای محترم را از طراوت و حلاوت قرآن بهره می‌کنند و نیز می‌آموزند که در باره‌ی درس قرآن باید چگونه در منزل با فرزند خود رفتار کنند. توجه به این نکته ضروری است که مهم‌ترین نقشی که اولیا می‌توانند در آموزش قرآن داشته باشند، نقش الگویی آن‌هاست.**

درس قرآن منظور شده است. بهتر است این جلسات به صورت یک روز در میان برگزار شود تا تکرار سبب تثبیت شود. هیچ شخصی با یک بار در هفته پرداختن به ورزش، ورزشکار نمی‌شود.

طبق مصوبه‌ی جلسه‌ی ۶۶۷ شورای عالی آموزش و پرورش درس قرآن باید توسط آموزگار پایه تدریس شود. چرا که این آموزگاران در دوره‌های تربیت معلم و دانشگاه، روش تدریس قرآن را در کنار روش تدریس دیگر دروس، گذرانده‌اند و معنا ندارد که شخص دیگری قرآن را به دانش‌آموزان آموزش دهد. متأسفانه توجه اغلب مدارس غیردولتی به این مصوبه ضعیف است.

معلم باید در هر جلسه‌ی قرآنی نیمی از ساعت آموزش قرآن را به مهارت خواندن اختصاص دهد. به این معنا نباشد که در یک جلسه، نصف زمان کلاس به پیام قرآنی و نصف دیگر به قصه گفتن اختصاص یابد. همچنین معلمان باید حداقل نصف ساعت کلاس را به پرسش روخوانی دانش‌آموزان اختصاص دهند. دیگر این که باید این پرسش از تمام دانش‌آموزان انجام شود. اگر این کار در یک جلسه امکان‌پذیر نبود، باید طی دو جلسه تمام دانش‌آموزان روخوانی کنند. برای این منظور، حتی خواندن یک عبارت قرآنی توسط هر دانش‌آموز کافی است.

بسیاری از دانش‌آموزان در دومین دور، اشتباه خود را اصلاح می‌کنند، اگر در دور بعد باز همان اشتباه تکرار شد، معلم می‌تواند مثلاً با نوشتن کلمه روی تخته و اشاره به بخش‌های آن یا روش مقایسه‌ی شکل غلط با شکل صحیح کلمه، از دانش‌آموز بخواهد تا شکل صحیح را بگوید.

● آموزش قرآن در پایه‌ی دوم ابتدایی در جست‌وجوی چیست؟

○ بیش از ۸۰ درصد از قواعد روخوانی قرآن که دانش‌آموزان باید در آن به مهارت برسند در این کتاب بیان شده است. چون دانش‌آموزان از پایه‌های بعدی به صورت مستقیم به روخوانی قرآن از روی «مصحف شریف» می‌پردازند، از این رو لازم است آموزش قواعد قرآن هرچه زودتر شروع شود. بنابراین در کتاب قرآن دوم ابتدایی درصد آشنا کردن دانش‌آموزان با نمادهای خط قرآن یا قواعد روخوانی هستیم. آن‌ها باید بتوانند آیات کتاب درسی را، در ابتدا به صورت بخش بخش و سپس به صورت آرام و شمرده بخوانند. آموزش این امر مهم حتی از پایه‌ی اول ابتدایی شروع می‌شود.

یکی از اهداف مهم هم‌سو سازی کتاب قرآن با برنامه‌ی درسی ملی، رسیدن به هدف تفکر است. با استفاده از پیام‌های قرآنی که متشکل از عبارتهای ساده‌ی قرآنی است، دانش‌آموزان می‌توانند به راحتی این عبارتها و معنی آن‌ها را بخوانند و بفهمند؛ مانند: «و بالوالدین احسانا» یا «واقم الصلای لذكری». این‌ها برای دانش‌آموزان پایه‌ی دوم، عبارتهای ساده و قابل فهم هستند و علاوه بر آن که به مفهوم آن‌ها فکر می‌کنند، باید درباره‌ی آن‌ها نیز با یکدیگر به صحبت بنشینند و نتیجه‌ی تفکرات و صحبت‌هایشان را بیان کنند

در این‌جا هدف اصلی تقویت مهارت تفکر و بیان و افزایش گنجینه‌ی لغات دانش‌آموزان است، ضمن آن که آموزش مفاهیم و آموزه‌های قرآنی را نیز مد نظر قرار داده‌ایم. برای مثال، هنگامی که دانش‌آموز عبارت «و بالوالدین احسانا» را می‌خواند و درباره آن فکر می‌کند و با دیگر دوستان خود صحبت می‌کند، می‌پذیرد که باید به پدر و مادر خود احترام بگذارد. همچنین خواندن نماز و رعایت مسائل اخلاقی نیز از جمله اهداف پیام‌های قرآنی است.

یکی دیگر از اهداف، حفظ نسبی سوره‌های قرآن کریم است. در کتاب پایه‌ی دوم ۱۴ سوره گنجانده شده است که به تدریج به دانش‌آموزان آموزش داده می‌شود و به‌طور نسبی آن‌ها را حفظ می‌کنند. البته هفت سوره از ۱۴ سوره کتاب دوم ابتدایی، همان سوره‌هایی است که دانش‌آموزان در کلاس اول با آن آشنا شده‌اند. آن‌ها در کلاس دوم، ابتدا سوره‌ها را به صورت بخش بخش می‌خوانند، چشمشان با ترکیبات صامت و مصوت و اتصالات آشنا می‌شود و بعد با نوار تکرار می‌کنند تا گوششان نیز با این کلمات آشنا شود تا به تدریج زیبایی‌خوانی کلمات را نیز بیاموزند.

● از حفظ نسبی قرآن سخن به میان آمد. منظورتان از حفظ نسبی چیست؟

○ هنگامی که می‌گوییم حفظ نسبی آیات قرآن، منظورمان حفظ آیات قرآن آن‌چنان که برای مسابقات انجام می‌شود، نیست. بلکه حفظ اجمالی و نسبی یعنی به خاطر سپردن آیات. باید شرایطی را فراهم آورد تا دانش‌آموزان، آیات شریفه‌ی قرآن را آرام آرام به ذهن بسپارند. از این‌رو یک نوار صوتی تهیه کرده‌ایم و فضای آموزشی جذابی را تدارک دیده‌ایم و توصیه‌مان

به معلم این است که نوار را پخش کند و اگر از صوت خوبی برخوردار است با یک نوبت خوش، آیات را بخواند و دانش‌آموزان آیه به آیه و دسته جمعی آیات را از حفظ بخوانند. همین که آیات و سوره‌ی مورد نظر به‌وسیله‌ی دانش‌آموزان خوانده شود، هدف ما محقق شده‌است.

● دانش‌آموزان پایه‌ی اول با داشتن چه توانایی‌هایی در درس قرآن، وارد کلاس دوم می‌شوند؟

○ در کلاس اول بیشتر به دنبال این هدف بوده‌ایم که آمادگی‌های اولیه را از نظر روحی و روانی در دانش‌آموزان ایجاد کنیم تا در پایه‌ی دوم مهارت روخوانی قرآن را به تدریج کسب کنند. در کلاس اول ابتدایی

انجام می‌شود و شاید بتوان گفت تنها درسی بوده است که ارزش‌یابی آن از ابتدای امر به صورت توصیفی انجام شده‌است. ارزش‌یابی باید طبق چک‌لیست‌ها (برگه‌های واریسی) و چارچوبی که در ارزش‌یابی کیفی-توصیفی مطرح شده است، انجام شود. در کتاب ارزش‌یابی توصیفی، چگونگی ارزش‌یابی درس قرآن بیان و جدول‌های مربوط مطرح شده‌است.

معلمان باید در ارزش‌یابی دانش‌آموزان وضعیت کنونی و وضعیت قبلی او را مد نظر قرار دهند. توجه به فعالیت‌های فردی و گروهی و شرکت در روخوانی جمعی قرآن نیز از دیگر راه‌های ارزش‌یابی است. در این بخش نیز باید هم از سهیل‌انگاری و هم از سخت‌گیری پرهیز شود. ارزش‌یابی،

طبق مصوبه‌ی اخیر شورای عالی آموزش و پرورش، سه جلسه در هفته به آموزش قرآن اختصاص دارد. مدیران و معلمان محترم باید در تنظیم برنامه‌ی هفتگی دانش‌آموزان، به این تغییر مهم توجه کنند

آن است که دانش‌آموز باید در ارزش‌یابی احساس موفقیت کند. در واقع، توجه به دو «اصل تشویق» و «احساس موفقیت» در دانش‌آموز، در ارزش‌یابی درس قرآن از اهمیت بسیاری برخوردار است. در واقع می‌توان گفت تقویت علاقه‌ی دانش‌آموزان به یادگیری، توجه به دو اصل «تشویق» و «احساس موفقیت» در فرایند ارزش‌یابی، حفظ و تقویت منزلت و اهمیت درس قرآن در میان دیگر درس‌ها، جهت‌گیری ارزش‌یابی به سمت ارزش‌یابی توصیفی، توجه به اصل تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان و پرهیز از ایجاد محیط‌های اضطراب‌آور از جمله اصول حاکم در ارزش‌یابی در درس قرآن پایه‌ی دوم ابتدایی است.

● ارزش‌یابی قرآن پایه‌ی دوم ابتدایی چگونه است؟

○ ارزش‌یابی درس قرآن در پایه‌ی دوم از سال ۱۳۷۸ تاکنون به صورت توصیفی

